

ДО ВИРШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ

У статті проаналізовано питання актуальності застосування методу проектів як одного з методів та професійно і фахово зорієнтованих технологій. Саме метод проектів орієнтований на розвиток ключових вмінь, яких повинні набути майбутні фахівці, що вивчають дисципліну „Німецька мова за професійним спрямуванням“, для вирішення професійних завдань.

С.С. Балашова

ПРОЕКТНАЯ РАБОТА В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ К РЕШЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗАДАЧ

В статье рассматривается вопрос об актуальности использования метода проектов как одного из методов и профессионально ориентированных технологий. Метод проектов ориентирован на развитие основных умений, которыми должны владеть будущие специалисты, изучающие „Немецкий язык для профессии“ для решения профессиональных задач.

S.S. Balashova

PROJECT WORK IN TEACHING FUTURE SPECIALISTS TO SOLVE PROFESSIONAL PROBLEMS

The article deals with the problem of the necessity of the project method application as one of the methods and professionally oriented technologies. The project method is aimed at the development of the future specialists skills studying “German for profession” to solve professional problems.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2010

УДК 621.3 (09)+621.3 (477)

*Тверитникова О.Є., Демідова Ю.Є.,
м. Харків, Україна*

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Вища освіта набуває все більшої ваги як інформаційна і технологічна база діяльності людства. Переважна кількість соціально-економічних рішень у житті потребують компонентів вищої освіти. Носії вищої освіти все відчутніше впливають на суспільний розвиток. Життя потребує знання, а воно потребує сучасної освіти. Одним із наслідків науково-технічної та «інформаційної» революцій і спричиненого ними зростання виробництва стала втрата суспільної необхідності у ранньому початку праці та значне підвищення вимог до рівня освітньої і фахової підготовки людини. Цей процес розпочався в 50-60 рр. ХХ ст. у країнах Європи, Північної Америки тощо. Дослідження, які проводились у Сполучених штатах Америки, показують, що з кінця 1970-х рр. відбувається постійний спад у попиті на низько кваліфіковану працю. Доля середньої освіти в сукупнім попиті на робочу силу в 1970 р. становила 71,4 %, в 1979 р. – 59,3 %, а в 1993 р. – вже 45,7 %. Водночас попит на вищу освіту підскочив з 12,8 % в 1970 р. до 25,7 % в 1993 р. [1].

Оцінюючи системні процеси вищої освіти у країнах Європи й Америки важливо зупинитись на найхарактерніших тенденціях розвитку закордонної вищої освіти:

- Тенденція продовження обов'язкової освіти після школи;
- Тенденція до диверсифікації структур вищої освіти;
- Тенденція до побудови суспільства, яке безперервно навчається (система безперервної освіти);
- Тенденція до урізноманітнення вищих навчальних закладів;
- Тенденція до розширення завдань вищих навчальних закладів;
- Тенденція вдосконалення та розширення «короткої і професіоналізованої» вищої освіти;
- Тенденція до якісних змін у вимогах та умовах праці викладачів вищої школи;
- Тенденція до створення і розвитку нових університетів та інших вищих навчальних закладів на території з нижчим освітнім рівнем населення;
- Нові тенденції в управлінні вищою освітою та її фінансуванні;
- Нові тенденції у взаємодії вищих навчальних закладів і промисловців;
- Тенденція до підвищення якості освіти;
- Тенденція вдосконалення систем кваліфікаційного забезпечення вищої освіти;
- Тенденція розширення навчання за кордоном;
- Тенденція до зростання конкуренції на світовому ринку освітніх послуг;
- Проблема втрати молодих науковців;
- Євроінтеграція вищої освіти, яка має на меті створення єдиного європейського освітянського простору (Болонський процес) [8].

Серед новітніх тенденцій розвитку вищої школи не останнє місце посідає євроінтеграція вищої освіти, яка має на меті створення єдиного освітянського простору, головні принципи якого відображені в документах Болонського процесу. Останнім часом своєчасною та надзвичайно актуальною стала ініціатива низки європейських країн щодо загальноосвітньої взаємно-узгодженої й толерантної підготовки людини, яка відома як Болонський процес [9].

Болонський процес спрямований на формування єдиного відкритого європейського простору у сфері освіти, впровадження кредитних технологій на базі європейської системи трансферу кредитів, стимулювання мобільності і створення умов для вільного пересування студентів, викладачів, науковців в межах європейського регіону, спрощення процедури визначення кваліфікацій, що сприятиме працевлаштуванню випускників і студентів на європейському ринку праці. Болонський процес – це своєрідний рух освітніх і національних систем до єдиних критеріїв і стандартів, які утверджуються в Європі. Головна його мета – консолідація зусиль наукової й освітянської для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти та науки у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи у соціальних перетвореннях. Сьогодні Болонський процес – це 45 країн-учасниць, тисячі вищих навчальних закладів (табл. 1) [10].

У 1997р. під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, які існують у системі вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (Україна в тому числі), більшість з яких згодом сформулювали і принципи Болонської декларації. Лісабонська угода декларує наявність та вагомість різноманітних освітніх систем і має на меті створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма перевагами і здобутками національних систем освіти і науки, зможе бути мобільними на європейському ринку праці. Через рік

чотири країни – Франція, Італія, Велика Британія та Німеччина – підписали так звану Сорбонську декларацію, завдання якої спрямовані на створення відкритого європейського простору вищої освіти, який має стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку освітніх послуг. Основна ідея цих документів — двоступенева структура вищої освіти, використання системи кредитів (ECTS), міжнародне визнання бакалавра як рівня вищої освіти, що надає право продовжувати навчання за програмами магістра відповідно до положень Лісабонської угоди. Так поступово створювалися умови для інтеграційних процесів у сфері вищої освіти європейських країн [13].

Таблиця 1 – Країни, які ввійшли до Болонської співдружності [1].

Рік підписання	Назва країни
Країни-засновниці Болонського процесу, які підписали Болонську декларацію (Болонья, 1999 р.)	Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція
Країни, які приєдналися до Болонського процесу на Празькому саміті (2001 р.)	Кіпр, Ліхтенштейн, Туреччина, Хорватія
Країни, які приєдналися до Болонського процесу на Празькому саміті (2001 р.)	Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Македонія, Сербія і Чорногорія, Російська Федерація
Країни, які приєдналися до Болонського процесу на Берлінському саміті (2003 р.)	Україна, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова
Країни, які не є учасниками Болонського процесу	Білорусь, Монако, Сан-Марино, Югославія

Як показує аналіз інтеграційних процесів вищої школи в Європі, Болонський процес має своє передісторію, яка складається з трьох основних етапів. Болонська декларація виникла не раптово, формування її ідей почалося майже півстоліття тому. Вона – результат узагальнення, цілеспрямованого колективного осмислення об’єктивних, соціально-економічних процесів і їх взаємодії з освітніми системами. Це – ще один доказ того, що знання, наука, і навчання є не лише загальнолюдськими потребами, а й результатом зусиль багатьох людей і країн. Перший етап Болонського процесу можна датувати 1957–1982 рр. Римський договір 1957 р., за яким діяльність єдиної системи у галузі освітньої політики обмежувалася заохоченням співпраці між державами-членами без втручання у зміст навчального процесу й організацію освітніх систем окремих країн, поважаючи їхню культурну та мовну різноманітність. Водночас із розширення масштабів міграції робочої сили актуалізується питання щодо порівняння освітніх систем із метою стандартизації документів про рівень їхньої освіти та забезпечення взаємовизнання дипломів про освіту [11].

Другий етап 1983–1992 рр., етап формування ідей європейської освітньої інтеграції, характеризується конкретизацією цілей і завдань, поглибленням узгодженішої з реаліями країн кооперації вищої освіти в межах Євросоюзу. 1990 р. було прийнято

Європейську конвенцію про загальну еквівалентність періодів університетської освіти. З 1992 р. розпочався третій етап передісторії Болонського процесу. Під час якого виразнішим стало поглиблення ідей європеїзації вищої школи. Започаткувала Болонський процес офіційна зустріч міністрів, які відповідали того часу за освіту в 29 країнах Європи, 19 червня 1999 р. у м. Болонья, Італія [9].

Одним з головних аспектів реформування вищої школи України є перехід до ступеневої системи освіти. Невід’ємним елементом цього процесу є вивчення історичних традицій цього явища. Наприклад, Києво-Могилянська академія – перший багатоступеневий східний університет європейського типу. На межі XVI– XVII ст. в Україні було розпочато створення вищих навчальних закладів – Острозький культурно-освітній центр (1576 р.), Львівська (1585 р.) та Київська (1615 р.) братські школи, Києво-Могилянська академія (1632 р.), Академія вищої школи у Турові (1572 р.), Володимирі-Волинському (1577 р.), Слуцьку (1580 р.), Львові (1586 р.), Львівський університет (1661 р.) тощо. Після закінчення навчання студентам надавались наукові ступені бакалавра, ліценціата, магістра та доктора. Таким чином наприкінці XVIII ст. Україна мала власну розвинену багатоступеневу освітню систему. Всього в Україні до 1917 р. діяло 27 вищих навчальних закладів, у яких навчалось понад 35 тис. студентів. Центрами наукової думки, підготовки вчених, учителів, лікарів, юристів та інших фахівців стали Харків, Київ, Новоросійськ. Структура атестації науково-педагогічних кадрів в Російській імперії до кінця XIX ст. виглядала таким чином:

- «кандидат» – перший учений ступень, який отримували студенти, які закінчили повний курс університету з відмінними показниками та подати письмовий твір;
- «магістр науки» – другий учений ступень, який отримували особи зі ступенем «кандидат», мали скласти іспити та публічно захистити махістську дисертацію;
- «доктор наук» – третій учений ступень, на здобуття якого необхідно було мати ступень «магістр наук» та публічно захистити докторську дисертацію.

В Україні і Росії ступень «бакалавр» проіснувала до 1869 р. Із затвердженням у 1884 р. останнього Університетського статуту було скасовано вчений ступень «кандидат» [10].

Протягом 1990-х рр. вища технічна школа України зазнала істотних змін за формою, структурою і навіть за змістом навчання, а також організації науково-дослідної роботи. Освітня політика України на сучасному етапі базується на принципах демократизації та гуманізму, орієнтована на досягнення світового рівня, відродження самобутнього національного характеру, докорінне покращення змісту, форм і методів навчання, збільшення інтелектуального потенціалу країни [4, 6].

Приєднання нашої держави до Болонської угоди стало поштовхом для низки реформ в освітній галузі. Так, працюючи над реалізацією наказу “Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу” (№ 48 від 23.01.04 р. МОН України), вищі навчальні заклади перейшли до другого етапу педагогічного експерименту. Його тривалість визначено в межах 2005–2008 років, а серед завдань передбачено внесення корективів до експериментальних матеріалів, їх апробація на ширшому масиві учасників експерименту [2, 17].

Важливою нормою Болонської співдружності освітян є підвищення мобільності викладачів і студентів, самостійності студентів, рівня їхньої самоорганізації. Для освіти це поняття – нове і за змістом, і за можливостями організації. Ми звикли до стабільної роботи чи навчання в одному (власному) навчальному закладі і з певною недовірою дивимось на тих, хто прагне освоїти предмет в іншому університеті. Ще підозріліше сприймаємо викладача, запрошеного до університету прочитати певний курс. За

рідкісними винятками, обмін викладачами між університетами в Україні практично не проводиться. Лише окремих було запрошено для читання лекцій в закордонних університетах. Адже лише через обмін можна досягти найефективнішого осягнення предмета, поглибити наукові розвідки, сформувати своєрідне поле науково-педагогічного пошуку, яке сприяє зростанню майстерності і викладача, і студента [8].

Нововведення мають торкнутись організації ранньої профорієнтації випускників загальноосвітніх шкіл – майбутніх абітурієнтів ВНЗ, насамперед у контексті спрямування їхніх симпатій на професію, тестового визначення педагогічного покликання, психологічних та морально-етичних якостей, необхідних для педагогічної діяльності [5].

Не може бути залишена поза увагою й виховна робота в вищих навчальних закладах. Вона має здійснюватись на багатокультурній основі, через формування толерантності, вміння жити разом, поважаючи етнічне, конфесійне, культурне розмаїття і водночас – з гордістю за власні національне буття, культуру, сутність. При цьому ніхто й нікому не має права нав'язувати власні цінності. Кожен має залишатися собою. В цьому й полягає новизна підготовки майбутнього фахівця у світлі Болонського процесу, що розгортається.

Зміни в освіті покликані забезпечити високу конкурентоспроможність майбутнього випускника. Його освіта має бути фундаментальною, якісною, здійснюватись в органічному взаємозв'язку з наукою і педагогічною практикою. Випускник вищої школи має досконало володіти інформаційними технологіями, декількома іноземними мовами, додатковою професією [5].

Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень, що передбачає здобуття особою повної вищої освіти на базі відповідної спеціальності освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” (базова вища освіта) або освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” (повна вища освіта), а також вищої освіти, здобутої до запровадження в Україні ступеневої вищої освіти. Магістр педагогічної освіти має бути підготовлений до роботи, що вимагає високого рівня знань гуманітарних наук: педагогіки, психології, філософії, культурології тощо. Випускники-магістри повинні орієнтуватись в особливостях використання інноваційних психолого-педагогічних концепцій, теорій і методик розв'язання науково-дослідницьких, конструктивно-організаційних, управлінських, освітньо-виховних задач [15].

Отже, сьогодні Україна активно включилася в роботу щодо адаптації системи вищої освіти до умов Болонського процесу, щоб разом з європейськими країнами завершити структурне реформування вищої освіти. Як і інших розвинених країнах світу, вища освіта в Україні визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Освітні трансформації відповідно до вимог Болонської декларації – перш за все нова філософія освітньої діяльності, нові принципи організації навчального процесу, новий тип відносин між викладачем студентом, нові «технології» опанування знань тощо. Удосконалення навчального процесу має здійснюватися як постійним, систематичним поглибленням змісту навчання, так і впровадження інноваційних технологій.

Список літератури: 1. Артемчук Г. І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку / Г. І. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт, 2004. – 176 с. 2. Андрущенко В. Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу / В. Андрущенко // Освіта. – 2004. – № 23. – С. 4. 3. Астахова К. “Харківський варіант” або один з підходів до побудови безперервної освіти. (Болонський процес в дії) / К. Астахова // Освіта. – 2004. – С. 2. 4. Бесов Л. М., Звонков Є. Ю. Вища технічна школа України: виклики євроінтеграції / Бесов Л. М., Звонков Є. Ю. // Наука та наукознавство. – № 4. – С. 84-102. 5. Булавко В. Європейська інтеграція потребує досконаліших методик і підходів /

В. Булавко // Освіта України. – 2005. – № 30. – С. 7. 6. Бунда В. Вища школа України – за інтеграцією в європейський освітньо-науковий простір / В. Бунда // Освіта України. – 2005. – 14 січня. – С. 7. 7. Буряк В. Розвиток Болонського процесу в європейських країнах / В. Буряк // Рідна школа. – 2005. – № 8. – С. 6–8. 8. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін.; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с. 9. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, О. М. Язвинська, В. Д. Данчук. – Київ : Знання України, – 2006. – 440 с. 10. Дмитриченко Н. Ф. Болонський процес: принципи єдині, пути реалізації різні / Н. Ф. Дмитриченко // Сучасна освіта. – 2007. – № 11. – С. 100-111. 11. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : Політехніка, 2003. – 200 с. 12. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти: науково-методичне видання / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : Політехніка, 2003. – 195 с. 13. Калганова Л. М. Ідеї В. І. Вернадського про роль вищої освіти і Болонський процес / Л. М. Калганова // Творча спадщина В. І. Вернадського і сучасність / – Донецьк : Донец. нац. техн. ун-т, 2005. – С. 248–249. 14. Кремень В. Болонський процес: зближення, а не уніфікація / В. Кремень // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2004. – № 10. – С. 4–8. 15. Левківський К. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу / К. Левківський, Ю. Сухарнікова // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 86–106. 16. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя: Монографія / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2004. – 112 с. 17. Товажнянський Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити : Монографія / Л. Л. Товажнянський та ін. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2004. – 144 с. 18. http://www.magna-charta.org/magna_universities.html (Magna Charta Universitatum. The Signatory Universities).

О.Є. Тверитникова, Ю.Є. Демидова

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Досліджено коло питань, пов'язаних із проблемами євроінтеграції вищої освіти, визначальних тенденцій розвитку та завдань систем вищої освіти в Україні та зарубіжних країнах. Показано передісторію і основні етапи формування єдиного європейського освітнього і наукового простору.

Е.Е. Тверитникова, Ю.Е. Демидова

БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС И ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Исследован круг вопросов, связанных с проблемами евроинтеграции высшего образования, характерных тенденций развития и задач системы высшего образования в Украине и зарубежных странах. Показано передисторию и основные этапы формирования единого европейского образовательного и научного пространства.

E. Tveritnikova, Y. Demidova

BOLOGNA PROCESS AND IMPROVEMENT OF QUALITY OF FORMATION

The circle of the questions connected with problems of eurointegration of higher education, characteristic tendencies of progress and problems of system of higher education in Ukraine and foreign countries is investigated. It is shown передисторию and the basic stages of formation of uniform European educational and scientific space.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2010

УДК 378.14

*Кононова Г.О.
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Інформаційно-предметне середовище (ІПС) будучи часткою случаємо освітнього середовища, функціонує в рамках того предмета, на якому майбутній фахівець засвоює отримані знання. Для формування професійних мотивів, інтересів і ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців з інформаційних технологій з використанням можливостей ІПС у рамках конкретної дисципліни, необхідно, використати завдання, орієнтовані на професійну галузь, що сприяють відточуванню професійних якостей, уміння роботи з інформацією, були пов'язані із самостійним вибором і вивченням інформаційних технологій.

В умовах нестабільності ринку праці й при високих вимогах інформатизації всіх сфер життєдіяльності суспільства розробка й використання інформаційно-предметних середовищ є одним із провідних напрямків удосконалювання сучасної системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Однак на сьогоднішній день, як у теорії, так і в практиці вищої освіти ця проблема тільки починає розроблятися.

Професійна підготовка є динамічним процесом, кінцевою метою якого є формування комплексу професійних якостей особистості. Це цілеспрямований процес безпосереднього оволодіння професією через можливості використання потенціалу інформаційних технологій (ІТ), результатом якого є високий рівень готовності фахівця з інформаційних технологій (ІТ-фахівця) до професійної діяльності.

Зовнішні впливи на майбутнього ІТ-фахівця не є прямим впливом на його професійне становлення, якщо не збігаються із внутрішньою позицією, його інтересами, потребами, ідеалами, установками, ціннісними орієнтаціями, які, інтегруючи зовнішні впливи й внутрішні механізми особистості, визначають загальний тонус її активності в поведженні та діяльності. Тому необхідно акцентувати увагу на психолого-педагогічних факторах, до яких, відповідно до думки М.Є. Дуранова, І.Ф. Ісаєва, О.В. Кирьяковой, В.О. Сластьоніна, О.М. Шиянова, Н.М. Яковлевой можна віднести:

- 1) наявність установки на оволодіння професійною діяльністю;
- 2) сформованість професійно-ціннісних орієнтацій;
- 3) сформованість системи професійних мотивів і інтересів (професійна мотивація);
- 4) наявність пізнавальної потреби й інтересу до професійних знань.

Таким чином, ціннісні орієнтації розуміються в науці як процес орієнтації в цінностях і як результат орієнтаційної діяльності. Як результат ціннісні орієнтації – це система стійких відносин особистості до навколишнього світу й самому собі у формі